

„Tasuleegid“ Riias

Stalini preemia omistamine Eugen Kapile ooperi „Tasuleegid“ eest tõstis selle teose Nõukogude Liidu ooperiteatrite uudisrepertuaari esiritta ja äratas nõukogude muusikute ning režissööride pidevat tähelepanu. Moskva Suur Teater, Leningradi, Valge-Vene ja meie naabri Läti ooperiteatrid on võtnud „Tasuleegid“ oma etenduste plaani, Üleliiduline Raadiokomitee jäädvustas helilindile olulise osa ooperi muusikast.

Väljaspool ENSV piire tuli ooper esietekandele nelil päeval Läti Riiklikus Ooperi- ja Balletiteatris. Teatri peadirigendil Läti NSV teenelisel kunstitegelasel L. Vigneril, kes käesoleval aastal juhatas Tallinnas kahte sümfooniakontserti, on suured teened teose Läti ooperi mängukavva võtmisel ja selle ettevalmistustööde energilisel ja viimistletud lõpuleviimisel.

Eugen Kapi muusika suurt väärtust käesoleva ooperi puhul oleme võinud hinnata täiel määral juba mõlema lavastuse puhul Eesti NSV-s, mis oma meloodiarikkuse tugeva emotsionaalsuse ja dramaturgilise läbimõeldusega on kujunenud lähedaseks igale ooperisõbrale. Piiratud kujunduslikud võimalused, kitsad lavad kooride väiksus ja mõningad režiiilised puudujäägid ei ole lasknud seni aga kogu teost terviklikult oma suuruses esile tõusta ei „Estonia“ ega ka „Vanemuise“ lavastuses.

Arvesse võttes Läti ooperi tunduvalt suuremämõdulisi lavastuslikke võimalusi ja kunstilise juhtkonna suuri kogemusi, tekitas „Tasuleekide“ lavaletulek Riias meie teatri- ja heliloojateperes suurt huvi.

Ooper tuli ettekandele 1. mail. Alates juba eelmängust, milles nii peadirigent L. Vigner kui ka suurearvuline ooperiorkester näitasid ennast parimast küljest, kujunes kogu ooperi ettekanne suurejooneliseks ja haaravaks kunstiliseks elamuseks. L. Vigner ei osutunud siin ainult taktilööjaks ja kogu ooperi ansambli kooshoidjaks, vaid tõsiseks muusikuks, kes heade kunstiliste tulemustega kujundas kogu teose ettekande sügavalt haaravaks ja ühtseks kunstiliseks tervikuks. Dirigendi terav kunstiline vaist ja suurepärase musitseerimisoskus aitasid välja tuua Eugen Kapi muusikas peituvad rikkalikud jõulised varjundid, mis on eriti vajalikud ooperimuusika kui säärase puhul. L. Vigneri kavatsusi toetas igati suurearvuline ja väga hästi kõlav ooperiorkester, kelle täpsus, intonatsioon puhtus ja paindlikkus kogu teose ettekande vältel oli imeteldav.

Mis puutub üksikosade esitajasse, siis võib märkida eeskätt Anna Ludinjat Saimana, Augusta Klinkat Sirjena, LNSV teenelist kunstitegelast Helena Berzinskát ema Lemme osas, samuti omal kohal olid LNSV teeneline kunstnik Aleksander Daškov Vambona ja Arnold Skara Neeme osas. Ilmeka mängu ja oma osa hea läbituntusega esinesid nii Gustav Neiman vanem Mehisena kui Aleksander Viluman võika läänihärra osas.

A. Ludinja, keda tallinlased tunnevad Saima aariaga juba viimasest sümfooniakontserdist, omab mõjuvat mezzosopranit, mis koos näitleja draamatiliselt jõulise temperamendiga pääsis hästi ja markantselt maksvusele Saima

lega oleme harjunud nägema-kuulma T. Kuusikut Vambona. Esile peab tõstma aga A. Daškovi diktsiooni head selgust, mis meie Vambo juures jätab sageli küllaltki soovida. Neemena esinenud A. Skara andis oma osa küll üldiselt korrektsest, kuid ta ei oma kaugeltki seda soojust, nooruslikku tarmu ja võitlusmeelt, mis on omane Tarase Neemele. Mehise võrdlemisi madala laulupartii esitas G. Neiman, kes oma osa kujundamises pearõhu asetas Mehise kaju märguliselt reljeefsele edasiandmisele, kuna häälematerjal ei küündinud paiguti ebasoodsalt madalale testituuris omama küllaldast vabadust ja liikuvust. (See asjaolu viitab veelkordselt vajadusele tõsta Mehise laulupartiid, mis tuleks ooperile igati kasuks.) Hästi tuli oma osaga toime A. Jakobson Kullena. Kahtlemata oli siin eeskätt mängus ka lavastaja ja dirigendi käsi, kuid siin puudus täielikult see asjatu rabelemine ja kiirustamine retsitatiivides, mida „Estonia“ lavastaja ja muusikajuht Kulle puhul loomulikuks pidasid. Seetõttu omas läti Kulle palju teravama ja teksti arusaadavuse suhtes mõistetavama kaju. Suurepärase ja loomutruu läänihärra osa andis A. Viluman, kelle ülbus ja kalkus, samas aga ka argus olid iseloomustavad ja tüüpilised saksa feodaalile. Sama jõhker oli Aleksander Kortani rüütel.

Ligi kaheksajalikulmeline koor tuli oma osaga talurahvana kui ka rüütlikena hästi toime, olles oma lavalises liikumises vaba ja loomulik, mis eriti hästi mõjus nii kiigemäe- kui ka pulmastseenis. Rüütlikeoor viimases pildis oli tunduvalt mõjuvam kui oli seda „Estonia“ oma. Sellevastu omas aga teise ja viimase pildi finaalkoor „Estonias“ suuremat joont ja võimsust kui Riia lavastuses.

Mis puutub lavastusse üldiselt, siis tuleb muidugi arvesse võtta nii muusikalisi kui ka kogemuslikke eeliseid, mida omab läti ooper. Lava, mis on tunduvalt suurem „Estonia“ omast, andis hoopis teised võimalused teose suurejoonelisemaks kujundamiseks ja massistseenide haaravaks lavastamiseks. Unustamatud on lavapildid pulmastseenis, rüüstatud hiemael Jüriöö, ja eriti viimase pildi rüütli lossis. Kunstnik Karl Miezeit, kel see ooper oli esimeseks iseseisvaks suuremaks tööks, näitas ennast kunstilises kujunduses fantaasiarikka ja vaimuka kunstnikuna.

Olulised teened ooperi idee haaravaks mõjulepääsuks on aga ooperi lavastajal ja pearežissööril Karl Liepal, kes suure leidlikkuse, värske ja läbimõeldusega on ühendanud nii iga üksiku tegelase kui ka rahvakoori osa suurepäraseks mõjuvaks tervikuks ja seda mitte ainult väliselt, vaid eeskätt just sisuliselt.

Esimese pildi tertsett ja lõpp, Sirje röövimine teises pildis ja massistseenid, milles meie lavastuses oli palju tinglikku, olid sealses esituses antud tunduvalt läbimõeldumalt, mistõttu ooper kogu ulatuses pääsis harukordselt hästi mõjule. Muusika ja libreto raskuspunktid leidsid lavastuses ereda ja reljeefset dramaturgilist käsitlust, kusjuures selles puudus täiesti efektitsemise või ülepaakumise odav kaastoon.

Tantsud (ballettmeister A. Ozolinš)

Kapi „Tasuleekide“ muusikas, ja sisurikkust, mis valitseb Paul Rummo libretos. Suur ja jõuline dramaatiline pingeline, pidev tegevuse arenemine, millele on võõras igasugune staatilisus ja venitamine ning eelkõige üksikosade vahetu dramaatiline seos, milles puudub ooperi lahastamine eraldiseisvateks soolo- või koorinumbriteks, on Eugen Kapi heaklassilise ja haarava muusika põhilisiks voorusiks. Siin on sõna julgelt ja hästi arendatud sümfonismil, mis ooperimuusikas on ja saab olla ainuliseks dramatismi aluseks ja kandjaks. Peab veelkordselt alla kriipsutama LNSV teenelise kunstitegelase Leonid Vigneri tänuväärset ja hinnatavat tööd meie kahe naaberriikva muusikakultuuri tulemusrikkal vastastikusel tutvustamisel ja lähendamisel.

H. Kõrvits

„Sirje ja Vasar“
9. V 1947